

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА СВОБОД НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ (на прикладі українського прикордоння)

Не так вже й давно громадяни країн Центральної та Східної Європи опинилися перед фактом серйозних змін своєї цілісної життєвої системи, коли радикально змінилися політичне життя їхніх суспільств та їхні соціально-культурні параметри. Як суб'єкти суспільного життя, громадяни нових державних утворень виявилися на зламі часу в смузі конфронтації. В світлі нових політологічних концепцій їхні долі почали трактувати з урахуванням зміни етнічних процесів в умовах соціально-політичної трансформації, через суперечності та конфлікти в етнополітичній і національній сферах. Вказане потенційно може спровокувати та вже провокує виникнення на етнічному та національному підґрунті ряду міждержавних протистоянь та конфліктів, що призводить до загальної дестабілізації у регіоні. Підтвердженням вищевикладеного є й нещодавній україно-румунський дипломатичний конфлікт, пов'язаний з оголошенням МЗС України окремих румунських дипломатів персонами «*non grata*» внаслідок поширення ними у румуномовному середовищі України уніоністських і сепаратистських настроїв та здійснення прихованого фінансування громадських організацій й культурологічних товариств національних меншин румунського походження, що пропагували антиукраїнські ідеї, а також загостренням румуно-молдовських, україно-російських, російсько-грузинських тощо відносин.

Таким чином, забезпечення ефективного державного контролю за розвитком ситуації у сфері міжнародних національно-етнічних відносин, в першу чергу між Україною та сусідніми з нею державами, пошук можливих шляхів пом'якшення міжетнічних суперечностей, що виникають, а також пошук можливих шляхів посилення впливу України на вказані процеси на міжнародному рівні без сумніву є одними з найважливіших практичних завдань сучасності, які представляють вагоме значення для наукових та політологічних досліджень.

Сучасні етнополітичні процеси в Україні розглядаються в дослідницьких роботах М. Алмаші, М. Антоновича, Б. Багдея, Т. Вакулової, І. Варзара, О. Габриеляна, В. Євтуха, А. Зоткіна, В. Котигоренка, І. Кресіної, О. Кривицької, І. Кураса, Ю. Левенця, О. Майбороди, О. Маруховської, Л. Нагорної, П. Надолишнього, В. Полохала, Ю. Римаренка, С. Римаренка, Т. Сенюшкіної та ін. При цьому, вказані автори фокусують свою увагу перш за все на теоретичних аспектах формування політичної нації, політичних еліт, міжетнічних відносинах та способах попередження і врегулювання етнічних конфліктів.

Питанню практичної участі України в універсальних та регіональних механізмах захисту прав національних меншин та опрацюванню можливих шляхів удосконалення української етнополітики приділяється недостатня увага, зважаючи на що метою даної статті є дослідження результатів участі у вказаних інструментах і механізмах України та прикордонних з нею держав, що є одним з головних факторів забезпечення миру та стабільності в регіоні, а також визначення ролі та місця України у згаданому процесі з окресленням можливих подальших кроків у напрямку ствердження її позицій на міжнародній арені та формування позитивного іміджу у якості впливового, надійного та передбачуваного партнера, активного учасника міжнародної політико-правової діяльності у сфері забезпечення та захисту прав національних меншин.

Міжетнічні стосунки є однією з найбільш складних проблем, що торкаються не лише організації державного і суспільного життя всередині кожної полінаціональної країни, а й міждержавних міжнародних відносин. Стабільність розвитку багатовісестіональних країн може гарантуватися лише ефективною взаємодією міжнародних і внутрішньодержавних механізмів та інструментів, які покликані виконувати властиву їм функцію забезпечення захисту прав меншин та розв'язання міжвісестіональних конфліктів мирним шляхом. Відсутність такої умови може призвести не лише до погіршення становища національних груп в окремій країні, а й до ускладнення міжнародної ситуації в цілому. Прикладом зазначеного можуть стати події останніх років на теренах колишньої Югославії, а також значне загострення грузино-південноосетинського та грузино-абхазького конфліктів.

Досліджуючи проблему причин виникнення таких етнічних міждержавних конфліктів, сучасні іноземні та українські дослідники в основному використовували раціоналістичні підходи. Так, Дж. Ст. Міл (John Stuart Mill) писав, що конфлікти існуватимуть доти, доки «кордони держав загалом і в цілому не співпадатимуть з національними кордонами»¹. Дж. Ротшильд (Joseph Rothschild) попереджав «про зростаючий тиск політизованих етнічних домагань з їхніми можливими легітимаційними і делегітимаційними наслідками для будь-якого суспільства чи політичного режиму»², які можуть привести до конфлікту. Т. Гурр (Ted Robert Gurr) вважав, що причиною конфліктів є високополітизовані меншини, які воюють за розширення своїх прав³. П. Брасс (Paul R. Brass) припускав, що етнічність і націоналізм, міжетнічні й сепаратистські рухи стали головною силою, яка формує сучасний світ, структуру і стабільність сучасних держав⁴. На думку ж авторів видання «Етновісестіональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії», причиною етнічних конфліктів є «нерозв'язання або несправедливе розв'язання національного питання у соціальной, економічній, культурній, мовній, релігійній, правовій або іншій сферах, від яких залежить збереження ідентичності етнічних груп та їхній подальший всебічний розвиток»⁵. Дослідниця М. Пірен вважає, що «мотивом, який сприяє конфліктові, може бути страх

втрата національної самобутності, асиміляція меншого етносу в межах чисельнішого»⁶. Все той же Дж. Ротшильд писав, що «політичні причини виникнення конфліктів, подібно до соціально-економічних причин, проявляються тоді й там, коли і де виникає, з одного боку, структурна нерівність між групами та регіонами, а з другого — відчувається невідповідність між обіцяною рівністю і фактичним результатом»⁷.

Таким чином, етнополітичні аспекти повинні займати суттєве місце у формуванні внутрішньої і зовнішньої політики багатонаціональних держав, в тому числі й України. Справедливо та коректно реалізована державна політика щодо вирішення національного питання формує сприятливе ставлення до держави з боку громадян і з боку всієї світової спільноти.

Водночас, не зважаючи на загальноприйняту в міжнародних відносинах практику того, що виконання зобов'язань із забезпечення прав і свобод представників національних меншин є в першу чергу відповідальністю конкретних країн та їх урядів, світовим співтовариством розроблено цілу систему відповідних універсальних та регіональних інструментів захисту таких прав на міжнародному рівні.

Зокрема, у відповідності до ст. 55 Статуту ООН, положення якого є обов'язковими для виконання усіма країнами-членами вказаної міжнародної організації, остання зобов'язана сприяти забезпеченню належної поваги до прав людини у всьому світі, а усі країни-члени ООН, в свою чергу, повинні запроваджувати індивідуальні та колективні, у співробітництві з ООН, заходи для досягнення зазначеної мети⁸. У цьому контексті, основоположними документами ООН на даний час є Загальна декларація прав людини (Universal Declaration of Human Rights), прийнята 10 грудня 1948 року Резолюцією ГА ООН № 217A(III), та Декларація про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин (Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities), прийнята 18 грудня 1992 року Резолюцією ГА ООН № A/RES/47/135, які, проте, не є багатосторонніми міжнародними угодами, що, в свою чергу, не тягне за собою необхідності обов'язкового виконання країнами-членами ООН їх положень, закріплених у формі закликів та певних рекомендацій. Разом з тим слід зазначити, що вказані міжнародні декларативні документи стали основою для формування національних нормативно-правових систем у сфері захисту прав національних меншин переважної більшості країн світу, які поступово імплементували їх положення до власного внутрішньодержавного законодавства. Україна, зокрема, імплементувала їх визначальні положення до відповідного розділу Конституції України, Закону України «Про національні меншини» від 25.06.1992 року № 2494-XII, Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 року № 776/97-ВР, окремих інших нормативно-правових актів, а також Декларації прав національностей України від 01.11.1991 року № 1771-XII.

Які ж на сьогодні існують реальні дієві на практиці механізми та інструменти захисту прав національних меншин універсального характеру та яка ж роль України в їх запровадженні та реалізації?

На даний час функціонує шість основоположних міжнародних універсальних інструментів ООН, пов'язаних з проблемами забезпечення та захисту прав та свобод національних меншин. Для кожного з цих шести інструментів передбачено функціонування відповідних експертних комітетів з питань моніторингу за виконанням їх положень та розгляду скарг фізичних осіб щодо порушень їх прав, до складу яких, в залежності від конкретної угоди (інструменту), входить від 10 до 23 експертів у сфері захисту прав людини. Робочі засідання комітетів зазвичай проходять протягом декількох тижнів один раз на рік у м. Женева (Швейцарія) або ж м. Нью-Йорк (США).

Вказаними основними інструментами є наступні⁹:

– Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (International Covenant on Civil and Political Rights) від 16.12.1966 року, учасниками якого станом на початок 2009 року є 163 країни, включаючи й Україну, яка ратифікувала його положення Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19.10.1973 року № 2148-VIII;

– Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) від 16.12.1966 року, участь в якому беруть 159 країн, включаючи й Україну, яка ратифікувала його положення Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19.10.1973 року № 2148-VIII;

– Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination) від 20 грудня 1965 року, учасниками якої є 173 країни, включаючи й Україну, яка ратифікувала її положення Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 21 січня 1969 року;

– Конвенція про права дитини (Convention on the Rights of the Child) від 20.11.1989 року, участь в якій беруть 193 країни, включаючи й Україну, яка ратифікувала її положення Постановою Верховної Ради УРСР від 27 лютого 1991 року № 789-XII;

– Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації жінок (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women) від 18.12.1979 року, участь в якій беруть 163 країни, включаючи й Україну, яка ратифікувала її положення рішенням Президії Верховної Ради СРСР від 19 грудня 1980 року та

– Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведіння і покарання (Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment) від 10.12.1984 року, учасниками якої станом на початок 2009 року є 145 країн, включаючи й Україну, яка ратифікувала її положення Указом Президії Верховної Ради УРСР від 26.01.1987 року № 3484-XI.

Як вбачається, Україна у свій час підписала та ратифікувала усі шість основоположних міжнародних універсальних угод під егідою ООН, спрямованих на захист прав та свобод осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин. Цікаво, що з усіх її прикордонних держав, такими ж досягненнями можуть пишатися Російська Федерація, Республіка Білорусь, Республіка Польща, Угорщина та Словацька Республіка, яка стала спадкоємницею зазначених міжнародних угод, підписаних Чехословаччиною ще до її розпаду. В свою чергу, Румунія підписала та ратифікувала лише чотири з шести вказаних інструментів, приєднавшись ще до двох — Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації та Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання. Найгірша ж у цьому контексті ситуація з Молдовою, яка приєдналась лише до трьох із шести міжнародних універсальних інструментів захисту прав меншин, а саме: до Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Конвенції про права дитини та Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права¹⁰.

Безпосередня участь у згаданих механізмах ООН у сфері захисту прав національних меншин для країн її членів означає не лише необхідність належного виконання положень згаданих міжнародних пактів та конвенцій, формуючи тим самим позитивний імідж країни на міжнародній арені у якості надійного та передбачуваного партнера у сфері забезпечення прав людини, а й надає змогу бути обраним до вищезазначених конвенціональних експертних комітетів ООН з питань моніторингу за виконанням їх положень, якими є Комітет з прав людини ООН (Human Rights Committee), Комітет ООН з економічних, соціальних та культурних прав (UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights), Комітет ООН з ліквідації расової дискримінації (UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination), Комітет ООН з ліквідації дискримінації жінок (UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women), Комітет ООН проти катувань (UN Committee against Torture), Комітет ООН з прав дитини (UN Committee on the Rights of the Child), а також розгляду скарг представників національних меншин щодо порушень їх прав.

Україна, на жаль, на даний час не має представництва та не входить до складу жодного з зазначених комітетів ООН, що не лише не личить одному із засновників вказаної міжнародної організації, а й може призвести до негативних наслідків для її національної безпеки, в той час як окремі країни її сусіди досить активно користуються цією нагодою для здійснення безпосереднього політичного впливу на нашу державу шляхом отримання в них членства та розгляду і надання обов'язкових для виконання так званих «заклучних зауважень та рекомендацій» того чи іншого комітету. Так, зокрема, представники Румунії та Російської Федерації беруть активну участь у діяльності трьох із шести вищезгаданих експертних комітетів ООН, а саме: Комітеті з прав людини (на період до 31.12.2010 року), Комітеті з ліквідації расової дискримінації (до 19.01.2010 року), Комітеті

з ліквідації дискримінації жінок (до 31.12.2012 року) та Комітеті з економічних, соціальних та культурних прав (до 31.12.2010 року), Комітеті з ліквідації расової дискримінації (до 19.01.2010 року), Комітеті проти катувань (до 31.12.2009 року) відповідно, Угорська Республіка на період до 31.12.2011 року матиме власне представництво у Комітеті ООН з прав дитини, а Республіка Польща та Республіка Білорусь — в Комітеті з економічних, соціальних та культурних прав (обидві країни на період до 31.12.2012 року)⁴¹.

З усіх вище перерахованих універсальних інструментів ООН, а також ряду інших, зокрема, Форуму ООН з питань меншин (UN Forum on Minority Issues), Універсальному періодичному огляді (Universal Periodic Review), Спеціальних процедурах Ради з прав людини ООН (Special Procedures of the Human Rights Council) тощо Україна представлена лише в одному, на період до 2011 року, універсальному механізмі — Раді з прав людини ООН (UN Human Rights Council), до складу якої входять представники 47 країн, включаючи й Російську Федерацію та Словацьку Республіку, які обираються Генеральною асамблеєю ООН терміном на 3 роки без права переобрання більш, ніж два рази поспіль.

Що ж стосується регіонального виміру, то тут також, на жаль, слід констатувати таку ж ситуацію. На даний час більш, ніж 125 країн світу є учасниками одного з трьох головних регіональних інструментів з питань захисту прав людини та національних меншин: Африканської хартії з питань прав людини та народів (African Charter on Human and Peoples' Rights), Всеамериканської системи прав людини (Inter-American Human Rights System) та Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms). Значні зусилля на вказаному напрямку докладаються й Радою Європи, ОБСЄ, Європейським Союзом та іншими міжнародними регіональними організаціями.

Розглянемо детальніше загальноєвропейську систему регіональних механізмів та інструментів забезпечення прав осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин, географічними учасниками якої є Україна та прикордонні з нею держави.

Європейську конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, або ж як її ще називають Європейську конвенцію з прав людини (European Convention on Human Rights), було укладено 4 листопада 1950 року у відповідності до положень ст. 1 Статуту Ради Європи від 5 травня 1949 року та зареєстровано Радою Європи за № 005. Положення Конвенції ратифікували 47 країн, включаючи й Україну, яка стала повноправним учасником Конвенції починаючи з 11 вересня 1997 року, ратифікувавши її положення Законом України № 475/ВР від 17.07.1997 року.

Іншим, не менш важливим, регіональним механізмом захисту прав національних меншин є положення Рамкової конвенції про захист національних меншин (Framework Convention for the Protection of National Minorities), яку було укладено 1 лютого 1995 року та зареєстровано Радою

Європи за № 157. Учасниками згаданої Конвенції є 39 європейських країн, включаючи й Україну, яка стала її повноправною учасницею починаючи з 1 травня 1998 року, ратифікувавши її положення Законом України № 703/97-ВР від 09.12.1997 року.

Інформація з офіційної електронної сторінки Ради Європи свідчить, що учасниками вказаних регіональних механізмів захисту прав національних меншин наряду з Україною станом на даний час є усі без виключення прикордонні з нею держави окрім Білорусі, яка не є країною-членом Ради Європи та, відповідно, не підписала і не ратифікувала положення вказаних міжнародних угод¹².

Також Україна, після відповідної ратифікації Законом України від 15.05.2003 року № 802-IV «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», стала учасницею «Європейської Хартії регіональних мов або мов меншин» (European Charter for Regional or Minority Languages), яку було ухвалено Комітетом міністрів Ради Європи 5 листопада 1992 року з метою захисту і розвитку історичних регіональних мов і мов національних меншин у Європі та зареєстровано за № CETS 148. Окрім нашої держави, вказану Хартію підписали 33 із 47 країн-членів Ради Європи та лише 24 з них ратифікували її, включаючи Республіку Польщу, Угорську Республіку, Румунію та Словаччину. Російська Федерація та Молдова не ратифікували її положення, а Республіка Білорусь не є її учасницею взагалі¹³.

Україна могла б також брати активнішу участь і у діяльності окремих впливових європейських регіональних організацій, які переймаються, в тому числі, й питаннями захисту прав національних меншин, учасницею яких вона є на даний час, зокрема, Ради Європи, ОБСЄ тощо.

Так, зокрема, вкрай важливою є активна безпосередня участь України у діяльності цілого ряду інституцій Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), призначених для урегулювання міжетнічних протиріч та попередження міждержавних конфліктів та сприяння забезпеченню миру, стабільного розвитку та дружнього співіснування народів та націй в регіоні, основними з яких є Департамент з питань прав людини Офісу з питань демократичних інституцій та прав людини ОБСЄ та Верховний комісар з питань національних меншин ОБСЄ. Останнім часом в регіоні ОБСЄ значно зменшилась кількість міждержавних збройних конфліктів, пов'язаних з боротьбою за територію або ж економічні ресурси. В той же час, відстежується значне зростання напруги між окремими групами населення безпосередньо в самих країнах. Досить часто такі міжетнічні конфлікти в середині держави виходять за її межі, розповсюджуються на прикордонні країни та призводять до значного погіршення відносин між державами-членами ОБСЄ. Тому питання забезпечення та захисту прав національних меншин залишаються на даний час пріоритетними і для ОБСЄ.

Міжурядове співробітництво з питань захисту прав національних меншин під егідою Ради Європи (Intergovernmental Co-operation)

відбувається в рамках функціонування так званого Комітету експертів з питань захисту національних меншин (Committee of Experts on Issues relating to the Protection of National Minorities), який є міжурядовим комітетом експертів з питань захисту прав національних меншин, створеного у 2005 році Комітетом міністрів Ради Європи. Головним його завданням є організація належних передумов для міжнародного обміну думками, досвідом та інформацією в сфері забезпечення прав національних меншин, що проживають в регіоні, представниками країн-членів Ради Європи, неурядових організацій та інших, пов'язаних з цим питанням структур. Особливу роль у європейському регіональному механізмі забезпечення та захисту прав національних меншин також відіграє й діяльність Комісара з прав людини Ради Європи (The Commissioner for Human Rights), що є незалежним експертом в структурі Ради Європи. Вказану посаду було засновано на основі положень затвердженої Комітетом міністрів Ради Європи резолюції № (99) 50 від 07.05.1999 року.

Окрім загальноєвропейського, Україна є учасником й регіонального механізму захисту прав національних меншин на пострадянському просторі, зокрема, в рамках функціонування Співдружності Незалежних Держав (СНД). Так, 9 жовтня 1992 року наша держава наряду з Російською Федерацією, Республікою Білорусь, Азербайджаном, Вірменією, Казахстаном, Киргизією, Молдовою, Таджикистаном, Туркменістаном та Узбекистаном підписала у м. Бішкек (Киргизька Республіка) міжнародну Угоду з питань, пов'язаних з поновленням прав депортованих осіб, національних меншин і народів, яку було ратифіковано Постановою Верховної Ради України від 17.12.1993 року № 3736-XII. Термін дії Угоди, який закінчився 26 червня 2003 року, було подовжено за згодою сторін на наступні 10 років Протоколом до Угоди від 9 жовтня 1992 року, підписаним 30 травня 2003 року у м. Санкт-Петербург (Російська Федерація) вищевказаними сторонами та Грузією. Протокол ратифіковано Законом України від 18.02.2004 року № 1501-IV.

Необхідність реалізації та захисту прав людини, зокрема, осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин, підтверджується й положеннями іншого пострадянського регіонального механізму — укладеного 23 травня 2006 року у м. Києві Статуту Організації за демократію та економічний розвиток — ГУАМ, учасником якого, наряду з Молдовою, Грузією та Азербайджаном, є й Україна (ратифіковано Законом України від 06.03.2008 року № 136-VI). В преамбулі вказаного Статуту йдеться про необхідність укріплення духу довіри та толерантності між народами, а однією з головних цілей ГУАМ, передбачених ст. 1 Статуту вказаної Організації, задекларовано саме повагу до прав людини. Водночас слід зазначити, що будь-яких спеціалізованих органів чи механізмів в рамках діяльності вказаної регіональної організації, спрямованих на забезпечення та захист прав національних меншин країн-учасниць ГУАМ, станом на даний час не створено.

Підсумовуючи вищевикладене, на перший погляд можливо констатувати достатній рівень залученості України до універсальної та регіональних систем забезпечення та захисту прав і свобод національних меншин, адже наша держава є учасницею усіх шести головних універсальних та переважної більшості європейських регіональних механізмів у вказаній сфері. Крім цього, Україна підписала та ратифікувала основоположні декларації ООН в сфері забезпечення та захисту прав національних меншин, положення яких імплементовані до національного законодавства України.

Водночас слід зазначити, що вказана участь України в міжнародній системі захисту прав національних меншин на даний час носить пасивний характер, адже вона не має власного представництва в жодному з профільних комітетів ООН, створених з метою проведення моніторингу за станом виконання взятих на себе країнами-членами ООН зобов'язань у якості країн-учасниць вищезгаданих основоположних міжнародних пактів та конвенцій в сфері забезпечення та захисту прав національних меншин. На посади Верховного комісара ООН з прав людини, Комісара з прав людини Ради Європи або ж Верховного комісара з питань національних меншин ОБСЄ жодного разу за час їх існування не було призначено представника від України, а представництво України в Раді з прав людини ООН, строк якого, до того ж, згідно з положеннями Резолюції ГА ООН № 60/251 від 15.03.2006 року, закінчиться у 2011 році без права для нашої держави бути втретє поспіль переобраною на наступний термін до вказаного органу, є скоріше приємним винятком, який вкотре вказує на необхідність активізації діяльності України у вказаному напрямку.

У зв'язку з вищевикладеним можливо зробити наступні практичні висновки:

1. Необхідним є розробка та прийняття відповідних нормативно-правових актів, спрямованих на урегулювання єдиної зовнішньополітичної стратегії України в сфері забезпечення прав та свобод національно свідомої української діаспори у прикордонних з Україною державах.

2. Нагальним є забезпечення державного контролю за відповідністю положенням міжнародного права у сфері захисту прав національних меншин результатів діяльності та різноманітних рекомендацій окремих іноземних структур, в першу чергу неурядового характеру, які досить часто фінансуються та використовуються урядами прикордонних з Україною держав та їх політичними силами для «розігрування» карти регіональної своєрідності України: етнополітичної, мовної, культурної, геополітичної, історичної, економічної, ментальної тощо. При цьому, вказаними силами зазвичай не враховується, що Комітет з прав людини ООН у своїх коментарях до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права звертає увагу на те, що такі права, як право народів на самовизначення, право на вільне встановлення свого політичного статусу, право на забезпечення власного економічного, соціального та культурного розвитку

ніяким чином не стосується національних меншин «per se» (лат. — само по собі), навіть не зважаючи на той факт, що різниця між поняттями «народ» та «меншина», на думку експертів вказаного комітету, є незначною¹⁴.

3. Необхідним є створення передумов для забезпечення безпосередньої активної участі України в універсальних та регіональних механізмах захисту прав та свобод національних меншин взагалі та української діаспори, особливо в прикордонних з Україною країнах, зокрема. В першу чергу, участь України вкрай необхідна у відповідних структурах ООН, Ради Європи та ОБСЄ, що надасть нашій державі додаткові важелі впливу для захисту прав та свобод українців за кордоном.

¹ Кіссе А. І. Етнічний конфлікт: теорія і практика управління. Політологічний аналіз: Монографія. — К.: Логос, 2006. — С. 3–5.

² Rothschild Joseph. *Ethnopolitics. A conceptual framework*. New York: Columbia Univ. Press 1981. 290 p.

³ Gurr Ted Robert. *Minorities at risk: A global view of ethnopolitical conflict*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press 1993. XII, 427 p.

⁴ Brass R. Paul. *Ethnic Groups and the State*. / London: Croom Helm, 1985. 341 p.

⁵ Етнонаціональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії / Відп. редактори Ю. І. Римаренко, І. Ф. Курас. — К., 1993. — С. 438.

⁶ Пірен М. І. Етнополітичні процеси в сучасній Україні. Навч. посібник. — К.: Видво УАДУ, 1999. — С. 204.

⁷ Rothschild Joseph. *Ethnopolitics. A conceptual framework*. New York: Columbia Univ. Press 1981. 290 p.

⁸ Устав Организации Объединенных Наций // Международные акты о правах человека. — М., 1999.

⁹ Международные акты о правах человека. Сборник документов. — М., 1999.

¹⁰ Офіційні матеріали Офісу Верховного комісара з прав людини ООН [електронний ресурс] // режим доступу до матеріалів — <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/Pages/HumanRightsBodies.aspx>.

¹¹ Там само.

¹² Див.: Офіційна електронна сторінка Ради Європи [електронний ресурс] // режим доступу до матеріалів — <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/v3MenuEtats.asp>

¹³ Див.: Офіційна електронна сторінка Ради Європи [електронний ресурс] // режим доступу до матеріалів — <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/v3MenuTraites.asp>

¹⁴ General Comment No.: 23: The Rights of Minorities (Art. 27): 08/04/94 /CCPR/C/21/Rev.1/Add.5 [електронний ресурс] // режим доступу до матеріалів — [http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/fb7fb12c2fb8bb21c12563ed004df111?OpenDocument](http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/fb7fb12c2fb8bb21c12563ed004df111?OpenDocument).